

Peygamber Efendimizin (sav);

□□□□□□□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□

hesaba çekilmeden siz kendinizi hesaba çekiniz buyurmaktadır. Allah dostlarından birçoğu muhasebe yolunu seçip bunu virt edinmişler, manevi yükselişte de muhasebeyi kendilerine ders edinmişlerdir. Yaptıkları yanlışlara karşı tövbe ve istiğfarda bulunmuşlardır. İşledikleri Salih amellere karşı ise Allah'a şükür ediyorlardı. Kişi gece uyumadan evvel amel defterini açmalı gün içerisinde söylediklerini ve yaptıklarını gözden geçirmelidir. Yanlışlar için Allah'a iltica edip istiğfar ve tadarru ile af ve mağfiret dilemek suretiyle muhasebesini yapmalıdır.

Tasavvufta iç muhasebe önemli olduğu gibi ölüm rabıtası da çok önemli bir metottur. Kişi akşam yatağına girince şu an öldüm, beni kefenleyip, kabre koyuyorlar, münker-nekir sorgu için gelip dünyada yaptığım her iyilik ve kötülükten hesaba çekiyorlar, amelim iyi değilse kabrim cehennem çukurlarından bir çukur olur diye tefekkür etmelidir. İnsan bir kötülük yaptığı zaman kendisinden bilmeli ve kendisini suçlamalıdır. Ben bu hatayı yaptım, yanlış yapan bendim diyebilmelidir. Ama bir iyilik yaptığı zaman Allah tevfik verdi ben de yaptım demelidir. Ben ne iyi adamdım da bu iyilikleri yaptım deyip İmam-ı Gazalinin en büyük kalbi hastalık olarak saydığı ucb hastalığına yakalanmamalıdır. Evliyalardan bazıları muhasebe metodunu uygulamışlardır. Onlar diğer evliyalardan farkları olarak kalplerinde geçenlerin, niyetlerinde hâsıl olanların da hesabını sorarlardı. Fiillerinin ve sözlerinin hatta kalplerinde yanlış düşünce geçmesi durumunda bunun da muhasebesini yaparlardı.

Tasavvufun en önemli gayelerinden biriside muhasebedir. Şeyh Abdurrahman-ı Tağî'den (ks) rivayetle Gavs-ı Hizani Şeyh Sıbgatullah Arvasi şöyle buyuruyor: Tasavvuf mensuplarının değil günah işlemek, günahı kalplerinden bile geçirmemeleri gerekir. Kişi aklından günah işlemeyi

geçirdiğinde hemen bundan istiğfar edip af dilemelidir. Muhyiddin-i Arabi (ks) bununla ilgili olarak şöyle demektedir: Ben düşüncelerimi de gözden geçirir, kalbime girenler için hemen yüz defa Subhanallah, 100 defa Elhamdulillah ve 100 defa da Allahuekber dedim. Bizim de kulluğun gereği olan iç muhasebeyi hakkıyla ifade etmemiz gerekir. Bu muhasebelerden öğrendiğimiz taksiratlardan dolayı Allah'tan af dilememiz, nimetlerine karşı da şükretmemiz gerekir. İnsan bu dünyada iken bu bilince erişirse kendisine her an çeki-düzen verebilir. Ama bir insan iç muhasebeden ve ölümden gafil ise Yüce Allah'ı hatırlamaz günahlarla karşı karşıya kalır. Bu durumda savunmasız bir şekilde günahlarla karşılaşınca yapacağı hatalar elbette daha fazla olur. Günümüze gelince toplumda Müslümanlardan kaç kişibunun bilincindedir? Kaç kişi nefis muhasebesi yapıyor? Müslümanlar olarak bunları yaptığımız söylenemez. Bundan dolayı toplum olarak geri kalmışız. Nefis muhasebesi olmadığı için bu vaazlar, nasihatler bize tesir etmiyor. Dolayısı ile kişi ile Rabbi arasına mesafe giriyor, Rabbinin kıyamette kendisini hesaba çekeceğini unutup ve gafletle şeytanın pençesinde hayatına devam ediyor.

Her zaman Allah'ın emirlerine karşı uyanık olup nehiyettiklerinden de kaçınmak gerekir. Çünkü her zaman mücadele etmemiz gereken nefis, şeytandan daha beterdir. Bizleri ateşe sürükleyen en büyük düşman nefistir. Çünkü Hazreti Yusuf (as) Allah'ın peygamberi olmasına rağmen "Ben nefsimi temize çıkarmam; çünkü nefis, Rabbinin merhameti olmadıkça, kötülüğü emreder. Doğrusu Rabbin ziyadesiyle bağışlayandır, merhamet edendir." (Yusuf, 53) diyor. Yüce Allah insanları korumasa muhafaza etmese hiçbir insanın o nefsin pençesinden kurtulması mümkün değildir. Şayet nefis ve kötülüklerden gafil olup nefsin bütün isteklerini yerine getirmeye çalışırsak, nefisle mücadelenin ne olduğunu anlayamayız. İşte bu nedenle tasavvufun en büyük mücadele alanı nefisle mücadeledir.

Ulema, nefsi küçük bir çocuğa benzetmişler. Küçük çocuk isteklerinde ne kadar ısrar ediyorsa, nefis ondan daha çok ısrar ediyor. Dolayısıyla ulema nefse iki şekilde çözüm bulmuşlar; Birincisi zikirdir. Yani insanın kalbinin veya dilinin Allah demesidir. Ancak nefsin desiseleri tam gitmez ama uyur. İkincisi kâmil manada Allah'a itaat etmek; O'nun emirlerine, Peygamber Efendimizin (sav) sünnetine uymaktır. Bu da nefis mücadelesinde önemli bir başarı sağlar. Ama hiçbir insan: "ben olgunlaştım, ben tamamlandım, seyr-u sülûkte istenilen yere vardım" şeklinde bir düşünceye kapılmamalıdır. Nefis, insan ölünceye kadar onu yok etmek, onu cehenneme sokmak için mücadele eder. İmam-ı Gazali (ra) nefis ile mücadele aşamalarını anlatırken bu

mücadelede ilk önce imanın gerekli olduğunu ifade etmektedir. Bundan sonra da imanın gereği olan amel-i salihin geldiğini söylüyor. Bu aşamadan sonra insanın önüne nefis engeli ortaya çıkıyor. Örneğin bir insan namaz kılacağı zaman ilk engel olarak nefis ona namaz kılma deyip namazı ona zorlaştırır. Kişi eğer bu engeli aşarsa bu defa da onda riya hasil olur. Şöyle ki; kişi namaz kılarken görüneyim millet beni görsün demek suretiyle riyaya düşmüş olur. Kişi nefis ile mücadelesinde bu aşamayı geçip riyayı da bitirince, bu defa insana ucb musallat olur. Ucb, kişinin amelini beğenmesidir. Bak ben riya olmadan namazımı kılabiliyorum demesidir. Bu defa en büyük tehlikelerden biri olan kendini beğenme hastalığı ortaya çıkar. Millet beni görmüyor, gece yarısında milletin beni görmesine ihtiyaç duymuyorum, gece kalkıp teheccüd namazımı kılıyorum diyen birisi, kendini beğenen birisidir. Böylelikle ucb engeline takılan insan bu hastalığı yok etmek için gene mücadele vermelidir. Bu hususu şöyle özetlemek mümkündür: Kemâlât ile kemâlâtın kemâlâtına ulaşmış biri bile: “benim artık işim bitti, artık matlubuma, maksuduma ulaştım” dememelidir. Her an nefis mücadelesinde teyakkuz halinde olması gerekmektedir. Nefis insanın aklına hayaline gelmeyecek şeyleri insanda peydah ediyor. Mesela kişi ibadete ünsiyet kazanıp ibadetini severek yaptığı durumlarda nefis insanı iğva etmek için birçok sinsi plan yapmaktadır. Şeytan, iğvası ve yaptığı sinsi planlarla insanın bütün amellerini boşa çıkarmaya çalışıyor. Ben zaman zaman amelleri iyi olan nefisini eliyle tutmuş onu zapt etmiş salih kimseler için şunu diyorum: Bir dükkân açtığını ve mücevheratlarla doldurduğunu düşün. Hırsız olan nefisinin, senin o mücevheratını çalmak için yapacağı hileler tüm zamanlarda tehlikelidir. Sakın: “ben kemâlâta ulaştım” deyip nefsin desise ve hilelerinden gafil kalma nefis seni öyle perişan edecek ki; senin aklının ve fikrinin yetmeyeceği yerlerde seni yoldan çıkaracaktır. Biz bu dünyada geçiciyiz. “Her insan ölümü tadacaktır.” Yarın kabirde, mahşer gününde bizim başımıza gelecek o büyük felaketlerden korunmak için şimdiden uyanmamız, şimdiden gözümüzü açmamız gerekir. Nefis mücadelesi her aşamada devam etmelidir. Ulema, nefsin aşamalarını kısaca şöyle özetlemişler:

Birincisi nefis-i emmare: İnsanlara devamlı kötülük yaptıran yani insanın zaptından çıkmış, elinden çıkmış, daima insanı kendi peşinden sürükleyen nefistir. Allah bizi muhafaza eylesin. Allah bizi bu aşamadaki nefisten korusun.

İkincisi nefis-i levvame: Bu bir aşama nefsi emareden daha iyidir. Yani bu aşamadaki kişi günah işler, kötülük yapar ama kötülükten hemen sonra pişman olur. Bu da iyi bir aşama değildir.

Üçüncüsü mutmeinne olan nefis: Bazıları, merziyye ve diğer sınıfları da buna dahil ediyorlar. Mutmeinne, Allah'a teslim olmuştur. Onun sahibi, zikirle ibadetle kendini günahlardan ictinab ederek uzaklaşmış bir hale gelmiştir. O kişinin letaifleri aslına dönerek artık bir günah gördüğü zaman mutmeinne olan nefis günaha artık meyiletmeyip günahattan nefret ediyor. Nefis başını aşağıya indirmiştir. Artık o nefis zapturapt altına alınmıştır. Artık mutmeinne olan nefis o kişinin elinden kurtulamıyor. Kontrol altına alınmış böyle bir nefsi Allah-u Teâlâ hepimize nasib etsin. Öyle bir nefis kişiyi cennete götürür, maksud ve matlubuna ulaştırır. O derecede ki nefis, sahibini Allah'ın rızasına götürür. Allah'ın o kişiden razı olmasına, o kişinin de Yüce Allah'tan razı olmasına vesile olur. İşte mücadelenin sonucu böyledir. Savaş zor bir şeydir. Nefsi ile malı ile Allah yolunda cihad etmek...bizce en büyük mücadele budur. Allah Rasûlü (sav) savaşla ilgili olarak şöyle buyuruyor: "Biz küçük cihaddan büyük cihada dönüyoruz." (Beyhakî) Çünkü kişinin olgunlaşması nefis ile olan mücadeleden geçiyor. Ebedi hayatın saadetini elde etmek için yapılan bu cihad, cihad-ı ekberdir. Yani nefis ile olan mücadeledir. Eğer kendisi ile mücadele etmemiş ise, savaş alanında bile nefis var ise, o nefis savaş alanında öldüğü halde onu kurtaramıyor. Peygamber Efendimiz (sav) savaş alanında çarpışan bir kişi hakkında: "Bu kişi cehennemliktir" dedi. Sahabe-i Kiram: "Ya Rasûlallah! Bu nasıl oluyor?" dediler; Bu kişi nefsi ile mücadele etmemişti, nefsi onu riya için savaş alanına getirdi..." Bizim fitnenin fesadın zirveye ulaştığı bu dönemde nefis ile mücadelede daha fazla gayret göstermemiz gerekir. Peygamber Efendimizin (sav) şöyle demektedir: "Öyle bir zaman gelecek ki; fitne fesat ortalıkta yapılır, günahlar alenen yapılır, fısık-ı fücûr alenen yapılır. Kişi o zaman fısık ve fücûrdan kendini koruduğu zaman ona deli derler. İşte bu zamanda kişi nefsi ile mücadelede başarılı olursa, Allah'ın emirlerini yerine getirirse haramlarından yasaklarından kendisini korursa elli sahabe dercesine ulaşır.

Allah, insanları İslam fıtratı üzerinde yaratmıştır. İslam fıtratı bireylerden; Allah'a, kendi nefesine, bireye ve topluma karşı en iyi nasıl olması gerekiyorsa öyle olmalarını istemektedir. Fıtratın bu isteği yerine getirildiği zaman hem dünya saadeti hem de ahiret saadeti elde edilmiş olur. Vahiy yoluyla; inanç ve ibadetle, Allah ve ahiret inancı taşımakla kişiyi gelecekte ümit var etmek; ahlak ve muamelelele dünyasını en iyi bir şekilde geçirmek amaçlamıştır. Ahlak, toplumsal düzeni en iyi şekillendiren ana unsurlardan birisidir. İslam ahlakının zıddı olan kibir, haset, buğz, riya gibi şeytani hasletler tarihte Müslümanların geri kalmasına sebebiyet verdiği gibi bu gün de halkı Müslüman olan ülkelerin en büyük problemini teşkil etmektedir. Emrâz-ı kalbiyeden (kalp hastalıklarından) olan bu menfur hastalıklar asr-ı saadetten sonra tasavvuf yoluyla tedavi edilmiştir. Dolayısıyla toplum da, tasavvuf ve kurumlarının ihmal edilmeleri oranında hem ahlaki hem de siyasi alanda yozlaşma yaşanmıştır. Çünkü insanı yok eden bu problemleri yok edecek reçete tasavvufta mevcuttur. Bu bağlamda tasavvufu toplumdan söküp atmak yerine topluma yaymalı ve toplumda ve her bireyde kökleştirmeliyiz. Müslümanların çok güçlü olduğu dönemlere bakıldığında tasavvuf dersleri ile İslami ahlakın toplum ve bireyde revaçta olduğu görülmektedir. İstanbul'un fethi sırasında Fatih'in şeyhi Akşemsettin'in askerlerden İslami

ahlakın dışına çıkmamaları için büyük görev üstlenmesi fethin en büyük etkenlerinden olmuştur. Bu emrâz-ı kalbiyelerden olan enaniyet, çok abid olan İblisi melunlaştırmıştır. İblis, enaniyet hastalığıyla Allah'ı bile haksızlıkla itham etmiştir. İblisin enaniyet yüzünden melekler mertebesinden şeytanlığa geçişi Kur'an'da şöyle anlatılmaktadır: “Meleklerle, “Âdem'e secde edin” demiştik, İblis müstesna hepsi secde ettiler, o ise kaçındı, büyüklük tasladı ve inkâr edenlerden oldu.” (Bakara 34) Allah, meleklerden yeryüzünde insanlardan bir halife yaratacağını, ona secde etmelerini ister. Tüm melekler secde ederken cinlerden olan İblis ise bunu kabullenmeyip secde etmekten kaçınır. Böylelikle büyüklük taslayıp inkâr etmektedir. Burada İblis, bilgisizliğini Allah'a karşı bile kabullenemiyor. Böylelikle Hazreti Âdem'e secde etmekten kaçınıp melun olur. “And olsun ki, sizi yarattık, sonra şekil verdik, sonra meleklerle, “Adem'e secde edin” dedik; İblis'ten başka hepsi secde etti, o secde edenlerden olmadı. Allah, “Sana emrettiğim halde, seni secdeden alıkoyan nedir?” dedi, “Beni ateşten onu çamurdan yarattın, ben ondan üstünüm” cevabını verdi.”(Araf 11,12) Ayet-i kerimelerinde de İblis, yaratıldığı maddeyi Hazreti Âdem'in yaratıldığı maddeden üstün görmekte ve secde etmekten kaçınmanın gerekçesi yapmaktadır. Burada İblis, kendi varlığını Allah'tan bağımsız olarak görüp kendisini Âdem'den daha üstün olduğunu iddia etmektedir. Secde emrine verdiği tepki ise yine böyle bir psikoloji ile olmaktadır. Zaten enaniyette insanın varlığını her şeyden, herkesten, hatta Allah'tan bile bağımsız görüp tüm insanlara bu psikoloji ile davranmasıdır. Ayrıca enaniyet, her şeyin merkezinde kendini görmesi ve her şeyi kendi menfaati için kullanmasıdır. Kendisinin dışında hiçbir şeyin onun umurunda olmaması, tabiri caizse; “benim işim olsun, kime ne olursa olsun...” zihniyeti taşımasıdır. Böyle bir zihniyet, bir cemiyette yaygın hale geldiği zaman uzlaşma, yardımlaşma, şefkat gibi toplumsal değerler yok olur. Böylece o toplumda tedenni(-maddi-manevi gerileme) hasıl olur. Enaniyet, insanın takvasını ve ihlasını yok edip insanı günaha sürükler. Bu gerçek, şu ayette ifade edilmektedir. “Ona: “Allah'tan sakın” denince, gururu kendisine günah işletir, artık ona cehennem yetişir, ne kötü yataktır! İnsanlar arasında, Allah'ın rızasını kazanmak için canını verenler vardır. Allah kullarına karşı şefkatlidir.” (Bakara 206-207) Ayetteki bu hakikati, Sait Nursi bunu şöyle ifade eder: “Ve hakkı, batılın saldırısından kurtarmak için nefsinin, enaniyetini, yanlış düşündüğü izzetini ve ehemmiyetsiz rekabetkârane hissiyatını terk etmekle ihlası kazanır, vazifesini hakkıyla ifa eder.” İslam şeriatı, kişiyi, insanlardan kesin bir şekilde göreceği zararlara karşı uyarır ve gerekirse tedbir alır. Yoksa “bana değmeyen yılan bin sene yaşasın” anlayışını kabul etmemektedir. Üzülerek belirtmek gerekir ki bu gün İslam âlemi, iç muhasebe ve kulluğun gereğini yerine getirmediğinden dolayı sırtını bir türlü doğrultamamaktadır.

Allah bizleri bu gaflet uykusundan uyandırсын. Bu dünyada nefsinden hesap soranlardan eylesin. Bir taraftan ibadet ederken diğer taraftan nefsimizle ve şeytanla mücadele etmeyi nasip etsin. Yüce Allah'a hakkıyla kul olmayı ve kulluk vazifemizi hakkıyla yerine getirmeyi ihsan etsin. Allah bizi nefsimize ve nefsimizin hevasına bırakmasın, bizi ölümü bilen, ölümü düşünen, ölüm hazırlığı yapan kişilerden eylesin. Âmin

